

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาที่นำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ต้องขัง จึงได้ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

- 2.1 เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
- 2.2 ผู้ต้องขัง
- 2.3 แนวคิดการป้องกันและฟื้นฟูสภาพ
- 2.4 การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม
- 2.5 การเห็นคุณค่าในตนเอง
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เป็นเรือนจำพิเศษแห่งแรกในประเทศไทยมีหน้าที่ในการควบคุมและอบรมแก้ไขผู้ต้องขังชายซึ่งเป็นผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน ระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดี และระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ตลอดจนผู้ต้องขังซึ่งเป็นนักโทษเด็ดขาดมีอำนาจควบคุมเฉพาะผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 15 ปี ซึ่งไม่ใช่คดีอาชญากรรมให้โทษ ทั้งนี้โดยเรือนจำมีขอบเขตพื้นที่รับผิดชอบผู้ต้องขังซึ่งกระทำผิดในท้องที่กรุงเทพมหานคร ยกเว้นผู้กระทำผิดในเขตมีนบุรี หนองจอก ลาดกระบัง และฝั่งธนบุรี

เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ได้จำแนกผู้ต้องขังไว้ตามแดนต่าง ๆ ดังนี้

แดน 1	ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน ระหว่างพิจารณายังไม่เด็ดขาด
แดน 2	ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม
แดน 3-4	ผู้ต้องขังคดีอุกฉกรรจ์ (ถ้าผู้ต้องขังมาด้วยกันให้กระจายอยู่คนละแดน)
แดน 5-6	คดีทั่วไป
แดน 7	สถานพยาบาล และผู้ต้องขังที่ทำงานกองนอก
แดน 8	คดีอาชญากรรม

2.1.1 การบริหารงานของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนควบคุมผู้ต้องขัง

มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งของผู้มีอำนาจไม่ให้หลบหนี ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังประเภทเข้าใหม่ วิทยุหนุ่ม คดีอุจฉกรรจ์ คดีระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา และผู้ต้องขังเด็ดขาดบางส่วน รวมทั้งการวางแผนโดยจัดและพัฒนาระบบงานรักษากฎหมายเรือนจำและดำเนินการด้านควบคุมผู้ต้องขังป่วยที่ออกไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลนิตินิจเวช

2. ส่วนควบคุมผู้ต้องขังไปศาล มีหน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

- การควบคุมผู้ต้องขังไป-กลับจากศาลและระหว่างพิจารณาคดีของศาล
- รับส่งผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เรือนจำคลองเปรม เรือนจำกลางบางขวาง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางไปยังศาลต่าง ๆ รวม 8 ศาล คือ ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลแขวงพระโขนง ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงคูคต ศาลแขวงปทุมวัน ศาลแขวงพระนครใต้ และศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
- ควบคุมผู้ต้องขังชั้นบัลลังก์ฟังคำพิพากษาการพิจารณาคดีและฝากขัง
- รับตัวผู้ต้องขังใหม่จากศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ
- ตรวจสอบหมายศาลทุกประเภท เช่น หมายขัง หมายจำคุก และหมายปล่อย
- ติดต่อประสานงานกับศาล อัยการ ตำรวจ และทนายความและพนักงานคุม

พฤติ รวมทั้งดำเนินการให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมญาติ

3. ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง

มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการให้การศึกษาด้านวิชาชีพและการใช้แรงงาน การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง รวมทั้งการบริหารงานเงินทุนผลประโยชน์จากการฝึกวิชาชีพ

4. ส่วนสวัสดิการผู้ต้องขัง

มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ การให้การสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังและผู้ถูกคุมประพฤติ ผู้พันโทษและครอบครัว การดำเนินการจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมญาติ การควบคุมการติดต่อสื่อสารระหว่างญาติและผู้ต้องขังให้เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ ทำการจัดจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการครองชีพ และไม่ขัดต่อระเบียบของทางราชการ การรับฝากเงิน การจัดทำบัญชี การรับฝากและการหักจ่ายเงินฝากผู้ต้องขัง การควบคุมดูแล การประกอบอาหารและจัดเลี้ยงผู้ต้องขัง และการให้สวัสดิการแก่ผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ ตามสมควรแก่อัธภาพ ฯลฯ

5. ส่วนบริหารงานทั่วไป

มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสาธารณะ งานสารบรรณ งานทะเบียนเอกสารสำคัญ การเงินการบัญชี การพัสดุ อาคารสถานที่ ขานพาหนะ การบริหารงานบุคคล เบื้องต้น การประชาสัมพันธ์ งานรับเรื่องรวบรวมข้อมูล งานธุรการ งานประชุม การรวบรวมสถิติข้อมูลต่าง ๆ งานแผนงาน โครงการ การติดตามประเมินผลรวมทั้งงานการบริการและงานที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ

6. ส่วนพัฒนาปฏิบัติ

มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านพัฒนาปฏิบัติในเรือนจำและทัณฑสถาน เช่น การจัดทำแผนพัฒนาเรือนจำ การประสานงานด้านพัฒนาปฏิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานด้านทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

7. สถานพยาบาล

มีหน้าที่ให้การบำบัดรักษาขั้นต้นแก่ผู้ต้องขังป่วย ควบคุมดูแลอนามัย อาชีวอนามัย สุขาภิบาล และสิ่งแวดล้อมในเรือนจำ

2.1.2 ขอบเขตงานเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

1. การรับตัวผู้ต้องขัง

1.1 ทำการตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังที่มีติดตัวมาเพื่อตรวจหาสิ่งของต้องห้ามหรือสิ่งของที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าเรือนจำ เป็นมาตรการในการรักษาความปลอดภัยของเรือนจำ

1.2 ตรวจสอบอนามัยของผู้ต้องขังเข้าใหม่ เมื่อมีผู้ต้องขังป่วยหรือมีโรคติดต่อจะต้องรีบให้มีการรักษาพยาบาล หรือจัดแยกควบคุมไว้จากผู้ต้องขังอื่นเป็นกรณีพิเศษ

1.3 จัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขังใหม่ โดยการจัดเก็บข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เป็นรายบุคคลอย่างละเอียด พร้อมกับถ่ายรูปเพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการปล่อยตัวผิดพลาด

2. การส่งตัวเข้าสถานแรกรับ

ผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกคนจะต้องถูกส่งตัวเข้ามาสถานแรกรับ (แดน1) อย่างน้อย 1 สัปดาห์ ซึ่งถือเป็นค่าที่มีความสำคัญ เพื่อเป็นการปรับสภาพจิตใจโดยจะได้รับการฝึกอบรม แนะนำเกี่ยวกับระเบียบวินัยการปฏิบัติตนขณะอยู่ในเรือนจำ

3. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

เมื่อผู้ต้องขังเข้าใหม่อยู่ในสถานแรกรับครบ 1 สัปดาห์ แล้วจะต้องทำการจำแนกลักษณะโดยวิเคราะห์ประวัติผู้ต้องขัง เพื่อกำหนดทางปฏิบัติในด้านต่าง ๆ เช่น แยกคุมขัง การรักษาพยาบาล การศึกษาอบรมทั้งด้านสาขาสัมัญ สาขาศีพ และด้านจิตใจ การสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

4. การดำเนินงานปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ดังนี้

4.1 การบริการรักษาด้านพยาบาล

เรือนจำมีสถานพยาบาลซึ่งสามารถรับผู้ป่วยประเภทคนไข้ภายในได้จำนวน 50 เตียง มีเจ้าหน้าที่พยาบาลประจำ มีแพทย์ประจำของสถานพยาบาลเรือนจำเป็นผู้ทำการตรวจรักษาทุกวัน เวลาราชการ เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังที่ป่วยมีจำนวนมาก ทางเรือนจำได้จ้างแพทย์จากบุคคลภายนอกมาทำการตรวจรักษาผู้ต้องขังเป็นรายชั่วโมง โดยจะมาทำการตรวจรักษาผู้ต้องขังป่วยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ทั้งนี้หากผู้ต้องขังป่วยเกินขีดความสามารถของสถานพยาบาล เรือนจำก็จะส่งตัวไปรักษาที่ ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ต่อไป

4.2 การให้การศึกษา

เรือนจำให้การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนพ้นโทษ จัดการศึกษา ในรูปของการศึกษาผู้ใหญ่ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ในเรือน จำ ชื่อว่า “โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่กรุงเทพวิทยา” ทำการเปิดสอน 4 สาขา ได้แก่ สาขาสามัญ สาขาอาชีพ สาขาธรรมศึกษา และสาขอุดมศึกษา

สาขสามัญ เปิดสอนแบบชั้นเรียน 5 ระดับ คือระดับพื้นฐาน 1 (ผู้ไม่รู้หนังสือ) จนถึงพื้นฐาน 4 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (เรียนด้วยตนเอง) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (เรียนด้วยตนเอง) และสาขาอาชีพเปิดสอน สาขาช่างคิดผสมชาย ช่างศิลป์ประดิษฐ์ ช่างเฟอร์นิเจอร์หวาย ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างเชื่อมโลหะ ช่างไฟฟ้าเบื้องต้น ช่างเครื่องยนต์ ช่างก่อสร้าง ช่างเครื่องยนต์ ดนตรีสากล ช่างชุบโลหะ เกษตรกรรมขยายพันธุ์พืช

นอกจากนี้ เรือนจำฯ ยังได้เชิญวิทยากรจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานกลาง มาดำเนินการ อบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ ตามโครงการเตรียมการปลดปล่อยจำนวนภาคเรียนละ 3 สาขาวิชาชีพเป็นอย่างน้อย ตามข้อตกลงร่วมมือระหว่างกรมราชทัณฑ์และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ได้แก่

1. หลักสูตรยกระดับฝีมือแรงงาน ได้แก่ ช่างเขียนจักรอุตสาหกรรม ช่างบุเฟอร์นิเจอร์ ช่างผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง
2. หลักสูตรเตรียมเข้าทำงาน ได้แก่ ช่างซ่อมเครื่องยนต์เบนซิน ช่างเดินสายไฟในรถยนต์ ช่างท่อและสาธารณูปโภค

ส่วนสาขาธรรมศึกษา สอนในเรื่องของธรรมศึกษา พุทธศาสนา มีการสอนในระดับ นักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก

สาขอุดมศึกษา เป็นการศึกษาในระดับที่สูง คือ หลักสูตรปริญญา ได้แก่ สาขากฎหมาย เกษตร การปกครอง เป็นต้น ปัจจุบันมีผู้ต้องขังกำลังศึกษาอยู่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.)

4.3 การฝึกวิชาชีพ

เรือนจำได้ทำการฝึกวิชาชีพในสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการให้กับผู้ต้องขัง โดยมีวิชาชีพหลัก ได้แก่ ช่างไม้เฟอร์นิเจอร์ การจักสานและเครื่องหวาย การแกะสลัก ช่างซ่อมเครื่องยนต์ ช่างเชื่อมโลหะ ช่างปูน การเกษตรกรรม ได้แก่ การขยายพันธุ์พืช การเพาะชำ

4.4 การสวัสดิการและนันทนาการ และการร้องทุกข์

1. จัดให้มีร้านสงเคราะห์สำหรับจำหน่ายอาหาร และสินค้าทั่วไปที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ โดยมีราคาตามท้องตลาด ซึ่งทางเรือนจำมีหน่วยงานสุภกรรมในการปรุงอาหารจัดเลี้ยงผู้ต้องขังวันละ 3 มื้อ ในวันเสาร์ วันอาทิตย์ ทางเรือนจำได้จัดอาหารหวานเพิ่มให้อีก 1 อย่าง

2. จัดหาน้ำสะอาดไว้เพียงพอแก่การบริโภค
3. จัดหาพัดลมระบายอากาศไว้ให้ทุกเรือนนอน
4. จัดตั้งห้องสมุดใหญ่ในเรือนจำและจัดตั้งห้องสมุดเล็กไว้ตามแผนงานควบคุมต่าง ๆ
5. จัดหาอุปกรณ์เพื่อความบันเทิง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องเล่นวีดีโอ เครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีสากล และได้จัดตั้งวงดนตรีในเรือนจำ “วงกรุงเทพสัมพันธ์”
6. จัดอุปกรณ์การเล่นกีฬา เพื่อการออกกำลังกาย เช่น ฟุตบอล ตะกร้อ ฯลฯ
7. การรับบริจาคช่วยเหลือจากองค์การกุศลในโอกาสต่าง ๆ
8. จัดให้มีการเยี่ยมญาติของผู้ต้องขัง ให้เยี่ยมทุกวันในเวลาราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์
9. จัดตั้งหน่วยงานและสู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้ต้องขังและญาติตลอดเวลา
10. การสงเคราะห์ผู้ต้องขังด้านอื่น ๆ เช่น การคิดค่าหางานให้ทำหลังพ้นโทษ

4.5 การปลดปล่อยผู้ต้องขัง

การปลดปล่อยผู้ต้องขังของเรือนจำ พิเศษกรุงเทพมหานคร มี 2 ลักษณะ คือ

1. การปลดปล่อยผู้ต้องขังที่คดียังไม่ถึงที่สุด
2. การปลดปล่อยผู้ต้องขังที่คดีถึงที่สุดแล้ว

การปลดปล่อยผู้ต้องขังที่คดียังไม่ถึงที่สุด หมายถึง ผู้ต้องขังที่คดียังอยู่ระหว่างการดำเนินคดี ซึ่งอยู่ระหว่างการสอบสวน ระหว่างไต่มูลฟ้องหรือพิจารณา ระหว่างอุทธรณ์ฎีกา จะได้รับการปล่อยตัวตามกระบวนการของกฎหมายได้ตลอดเวลา เช่น การประกันตัว ศาลยกฟ้อง พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัว ซึ่งเรือนจำได้ดำเนินการปล่อยตัวทุกวันทำการ หรือตามที่ศาลมีหมายแจ้งให้ปล่อยตัว โดยจะเริ่มปล่อยทันทีเมื่อเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครได้รับหมายปล่อยจากศาล (ไม่กำหนดเวลา)

การปล่อยตัวผู้ต้องขังที่คดีถึงที่สุดแล้ว หมายถึง ผู้ต้องขังที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้จำคุกคดีถึงที่สุด และจำมาครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาลแล้ว และนอกจากนี้อาจมีการปล่อยตัวผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ที่มีความประพฤติ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน และการศึกษา จนได้รับการเลื่อนชั้นเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นดีขึ้นไป จะได้รับวันลดวันต้องโทษจำคุก ตามชั้นหรือลดวันต้องโทษจำคุกจากการออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ หรือได้รับการพักการลงโทษ เป็นการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ ตามคำพิพากษาของศาล โดยมีเงื่อนไขให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของการคุมประพฤติ ประมาณวันละ 10-15 คน โดยจะเริ่มปล่อยตัวเวลา ประมาณ 08.00 น. เป็นต้นไป และนอกจากนี้อาจมีการปล่อยตัวผู้ต้องขัง ที่ได้รับพระราชทานอภัยโทษรวม ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการขอพระราชทานอภัยโทษ หรือผู้ต้องขังยื่นเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษให้กับตนเองเป็นการเฉพาะรายด้วย

2.1.3 งานสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

งานด้านสังคมสงเคราะห์เป็นหน่วยงานที่ขึ้นกับฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ปฏิบัติงานมุ่งเน้นในด้านการสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับไปประพฤติคนเป็นคนดี โดยแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังนั้น มุ่งให้ผู้ต้องขังเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง โดยการนำวิธีการ กระบวนการ เทคนิค และทักษะทางสังคมสงเคราะห์มาประยุกต์ใช้ ซึ่งฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขังในเรือนจำฯ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มงานที่สำคัญคืองานสังคมสงเคราะห์ และงานกักตุนการ

ก. งานสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ แบ่งเป็น 3 กลุ่มงาน ดังนี้

1. กลุ่มงานบริการ

1.1 งานสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ผู้ถูกคุมประพฤติ ผู้พ้นโทษและครอบครัว

- จัดหาสวัสดิการหรือเครื่องอุปโภคที่จำเป็น (สบู่ ยาสีฟัน สบู่ซักฟอก แปรงสีฟัน)
- ติดต่อญาติมารับผู้ต้องขังที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ป่วยด้วยโรคมะเร็งกัมมันตภาพรังสีระยะสุดท้ายหรือมีอาการป่วยทางจิตรุนแรง ไม่สามารถไปจากเรือนจำได้ หรือเรือนจำไม่สามารถให้การรักษาที่หาซื้ขาดได้
- จัดหาที่พักชั่วคราวกรณีไม่มีญาติหรือ ไม่มีที่พักพิง
- จัดหาเงินทุนประกอบอาชีพ มูลนิธิประกอบอาชีพ
- จัดหาเงินทุนการศึกษาสำหรับบุตรผู้ต้องขัง/ผู้ต้องขัง
- จัดหางานอาชีพ การติดต่อสมัครงานจากหน่วยงานต่าง ๆ
- สงเคราะห์ค่าเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม
- สงเคราะห์ในด้านอื่น ๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม

1.2 งานให้คำปรึกษา

- นำบัด/ให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขังและครอบครัวเป็นรายบุคคลโดยใช้หลักการ กระบวนการ เทคนิค ทางสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง
- กลุ่มนำบัด/กลุ่มให้คำปรึกษาแนะนำ โดยใช้หลักการ กระบวนการ การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย และการให้คำปรึกษาแนะนำปรึกษารายกลุ่ม

1.4 ประสานงานหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน เพื่อส่งผู้ต้องขังและครอบครัวไปรับการสงเคราะห์ต่อ ซึ่งถือเป็นการสงเคราะห์โดยอ้อมทางหนึ่ง หน่วยงานที่เรือนจำประสานงาน เช่น กรมประชาสงเคราะห์ ศูนย์สตรีนครเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ เพื่อส่งผู้ต้องขังหรือครอบครัวไปรับการสงเคราะห์ต่อ และประสานงาน โดยตรงและโดยอ้อม

2. กลุ่มงานวิชาการ

- วิเคราะห์งานข้อมูล เพื่อวินิจฉัยปัญหาและวางแผนการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขัง/ครอบครัว
- จัดระบบข้อมูลทางสังคมสงเคราะห์ผู้ต้องขัง นำเสนอเป็นรายงานกรณีศึกษา
- วิจัยและพัฒนา เพื่อปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
- ฝึกอบรมประชุม สัมมนาทางวิชาการ

3. กลุ่มงานบริหาร

- จัดทำแผนงานประจำปี
- ติดตามประเมินผลเป็นระยะ
- พัฒนามูลสาร
- จัดหาทรัพยากรทางสังคมที่จำเป็น
- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและสังคมทั่วไปทราบ

ข. งานสันตนาการ

- จัดสันตนาการให้ผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของงบประมาณ สถานที่ ภายในเรือนจำ เช่น กีฬา ออกกำลังกายบริหารประกอบจังหวะ สวนสุขภาพภายในแดน แสดงดนตรีไทย สากล ชมวีดิทัศน์ สารคดี กีฬา ภาพยนตร์ อ่านหนังสือในห้องสมุด

2.1.4 บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเข้าใหม่

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ ที่ปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่อื่น คือการปฐมนิเทศก์หรือชี้แจงให้ผู้ต้องขังได้รู้จักกฎกติกาการอยู่ในเรือนจำ ประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับ บริการด้านสงเคราะห์

และสวัสดิการที่เรือนจำจัดให้ เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของเรือนจำก่อนที่จะส่งไปอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังคนอื่น ๆ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ

การแนะนำแนวทางผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ โดยการดำเนินการกับผู้ต้องขังก่อนปล่อย 3-6 เดือน เป็นการแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิต การปฏิบัติตนหลังพ้นโทษ แนะนำหน่วยงานองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาความเดือดร้อน เป็นต้น และหากผู้ต้องขังรายใดมีปัญหาความเดือดร้อนเมื่อถูกปล่อยตัว เช่น ไม่มีค่าพาหนะกลับบ้านภูมิลำเนา ไม่สามารถติดต่อญาติได้ ไม่มีที่พักอาศัย ฯลฯ นักสังคมสงเคราะห์ต้องประชาสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขังยื่นคำร้องขอรับการสงเคราะห์แล้วนักสังคมสงเคราะห์จะดำเนินการช่วยเหลือต่อไป อีกทั้งยังมีการให้คำปรึกษารายบุคคลและรายกลุ่ม

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังก่อนปล่อยพ้นโทษ นักสังคมสงเคราะห์ต้องทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่นหรือฝ่ายอื่น ๆ ในเรือนจำเพื่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

การสงเคราะห์ผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ

เมื่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวกลับเข้าสู่ชุมชนแล้ว และประสบปัญหาความเดือดร้อน นักสังคมสงเคราะห์ก็สามารถดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ดังนี้

1. การสงเคราะห์เรื่องทุนประกอบอาชีพ
2. การติดต่อหางานให้ทำ
3. การให้บริการที่พักอาศัยชั่วคราว
4. การติดต่อญาติ
5. การให้คำปรึกษาแนะนำ
6. การให้การสงเคราะห์ด้านอื่น ๆ

โดยการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นจะเกิดประสิทธิภาพได้นั้น นักสังคมสงเคราะห์จะมีบทบาทสำคัญโดยช่วยให้คนมีปฏิสัมพันธ์กับระบบทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมเพื่อเป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้ต้องขัง เช่น การติดต่อขอรับบริจาค การประสานงาน การส่งต่อ เป็นต้น

2.2 ผู้ต้องขัง

2.2.1 ความหมายของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขัง หมายถึง บุคคลที่กระทำความผิดตามกฎหมายและศาลพิพากษาให้จำคุก ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดและถูกตัดสินให้ต้องขังจะได้รับการควบคุมดูแลจากเรือนจำและทัณฑสถานเพื่อมิให้ผู้ต้องขังหลบหนีไปก่อความเดือดร้อนให้แก่สังคมภายนอกจนกว่าครบกำหนดโทษ เรือนจำจะต้องดำเนินการในด้านการให้การศึกษา การอบรมและฝึกวิชาชีพ รวมตลอดไปถึงการสนองความต้องการ

ขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังอีกด้วย ซึ่งได้แก่การดูแลเอาใจใส่ในเรื่องอาหารการกิน ที่อยู่หลับนอน เครื่องนุ่งห่มและการบำบัดรักษาเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย รวมถึงสวัสดิภาพและสวัสดิการในการทำงาน (ราชทัณฑ์ , กรม . 2525 : 11)

ผู้ต้องขังได้จำแนกออกเป็นตามลักษณะความผิดที่แตกต่างกันไป เช่น คดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ได้แก่ ข่มขืน ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ได้แก่ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง รับของโจร เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกผู้ต้องขังความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การลักทรัพย์ตรงกับคำในพุทธศาสนาว่า อทินนาทานา หมายถึง การถือเอาของที่เขามิได้ให้ โดยการขโมยหรือการลักทรัพย์นั่นเอง และการลักทรัพย์ในปัจจุบันมีทั้งลักทรัพย์ที่เป็นของบุคคล และลักทรัพย์ของห้างร้าน บริษัท หรือของหน่วยงานราชการ การลักทรัพย์เกิดขึ้นเพราะมีเงินและมีสิ่งของให้ลักขโมยกันได้ การลักทรัพย์อาจจะทำคนเดียวหรือทำกันเป็นกลุ่มก็ได้ คนบางคนยังชีพด้วยการลักทรัพย์ คือกลายเป็นมืออาชีพไปเลย ลักษณะการลักทรัพย์อาจจะกระทำโดยการเข้าไปในอาคารสถานที่แล้วขโมยของขณะที่ไม่มีใครเห็น หรือการขโมยของ ณ ที่หนึ่งใดก็ตามโอกาสอันวายนับตั้งแต่การขโมยรถจักรยาน ชิ้นส่วนรถยนต์ ขโมยของในร้านขายของหรือห้างสรรพสินค้า ล้วงกระเป๋าเพื่อเอาทรัพย์สินของคนอื่น หรือขโมยของอันใดโดยมิต้องใช้กำลัง (Annop Choobamroong . 1997 : 123)

Marshall B.Clinard และ Richard Quinney (อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมมาธิราช , มหาวิทยาลัย . 2539 : 40) นักอาชญาวิทยาได้กล่าวว่า การกระทำความผิดในฐานลักทรัพย์เป็นการกระทำที่เป็นครั้งคราวมิได้กระทำเป็นประจำ ซึ่งผู้กระทำความผิดเองก็มักจะมองว่าตนเองเป็นอาชญากร เพราะมิได้กระทำเป็นประจำและ ไม่ได้ทำให้ใครต้องบาดเจ็บล้มตาย เหตุที่ทําส่วนใหญ่เป็นเพราะความฉ้อฉลของหรือความอยากได้ในสิ่งของ เงินทอง หรือความจำเป็นครั้งคราว อีกทั้งอาชญากรในกลุ่มนี้จะเป็นพวกที่ไม่มีประวัติอาชญากรมาก่อน และไม่มี ความสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชญากรใด ๆ พวกเขาไม่มีเทคนิคหรือวิธีการจับข้อในการกระทำความผิดจึงไม่จำเป็นต้องพึ่งผู้อื่นหรือกลุ่มอาชญากรอื่น อาชญากรประเภทนี้มักจะเป็นผู้ที่มีค่านิยมและยึดถือบรรทัดฐานเช่นเดียวกับคนดี ๆ ทั่ว ๆ ไป เป็นผู้ที่โดยส่วนใหญ่แล้วจะเคารพกฎหมายแต่จะทำผิดกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับทรัพย์ และกระทำเป็นประจำแล้วแต่ความต้องการหรือความจำเป็นบังคับ

เนื่องจากอาชญากรครั้งคราวนี้มิได้มีการใช้กำลังความรุนแรงในการประกอบอาชญากรรม อีกทั้งโดยส่วนใหญ่แล้วก็เป็นผู้ที่เคารพกฎหมาย ประวัติในการกระทำความผิดก็มิได้กระทำเป็นประจำ อีกทั้งแนวโน้มในการพัฒนาไปสู่การเป็นอาชญากรอาชีพก็มีน้อยมาก สอดคล้องกับ นัทธิจิตสว่าง (จุฬารัตนชาวิทิตา ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม 2543 : 10) ได้กล่าวว่าสำหรับผู้กระทำผิดที่ยังไม่กล้าไปมาก ทำผิดเล็กน้อย ทำโดยอารมณ์ชั่ววูบ หรือพลั้งพลาดไม่ใช่พวกเขาทำผิดโดยสันดานแล้ว พวก

นี้พอแก้ไขได้ โดยถ้าจะเปรียบผู้ต้องขังในระดับของการแก้ไขแล้ว อาจแยกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับหนีอู่น้ำ คือผู้ต้องขังที่ไม่จำเป็นต้องใช้เรือนจำสามารถแก้ไขได้ในชุมชน ระดับปริ่มน้ำคือผู้ต้องขังที่พอแก้ไขได้ และระดับได้โคลนคมคือผู้ต้องขังที่แก้ไขยาก

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นต้องช่วยเหลือผู้ต้องขังลักทรัพย์ เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ อันนำไปสู่การลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังอีกทางหนึ่ง

ทัณฑสถานหรือเรือนจำมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมและอบรมแก้ไขผู้ต้องขังให้ประพฤติปฏิบัติในกรอบของสังคม ดังนั้น เรือนจำจึงได้กำหนดขอบเขตการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ดังที่ ประเสริฐเมฆมณี (2527 : 138) ระบุว่า

1. องค์ประกอบที่จำเป็นในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เช่น การศึกษา และหาความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุแห่งอาชญากรรม การใช้ความผูกพันระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัว เป็นสิ่งจูงใจในการกลับความประพฤติ การใช้ระบบการให้รางวัล และการลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขัง เป็นต้น

2. การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ในความหมายที่ใช้อยู่ในวงงานราชทัณฑ์ ได้แก่ การอบรมและการปรับสภาพจิตใจของผู้ต้องขังให้รู้สำนึกผิด จนเป็นที่ตระหนักชัดแก่ใจว่าจะอะไรคือความดี ความชั่ว เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังได้กลับประพฤติเป็นพลเมืองดีต่อไป โดยใช้กระบวนการ

2.1 การใช้กระบวนการอบรมทางศาสนา จริยธรรม และศีลธรรมโดยใช้หลักธรรมทางศาสนาอบรมสั่งสอนให้ผู้ต้องขังพัฒนาทั้งกาย วาจา และใจให้ตั้งมั่นบนพื้นฐานแห่งความดีหรือความถูกต้อง

2.2 การใช้กระบวนการทางสังคม ได้แก่ อาศัยวิธีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎระเบียบ และค่านิยมที่ถูกต้องหรือหลักเกณฑ์การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งการกำหนดกฎเกณฑ์ในการควบคุมความประพฤติแก่ผู้ต้องขัง เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตนเข้ากับวิถีชีวิตของสังคม

3. การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง โดยให้การเล่าเรียนฝึกฝนและอบรมให้เจริญงอกงามด้วยหลักส่งเสริมให้ผู้ศึกษาพร้อมด้วยปัญญา การประพฤติดี ความสมบูรณ์แห่งอนามัย และมีความรู้ในการประกอบอาชีพในลักษณะที่สมดุลกันคือ ให้มีทั้งความรู้ในแง่ของการประกอบอาชีพ และมีหลักศีลธรรมประจำใจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตที่ค้ำจุน

4. การฝึกวิชาชีพและพัฒนาฝีมือของผู้ต้องขัง การใช้แรงงานและการพัฒนาวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังนับเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการฟื้นฟูแก้ไขจิตใจ และการปกครองอาชีพของผู้ต้องขัง ซึ่งมีผลดีต่อการปกครองผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดอันเนื่องมาจากการว่างงานของผู้ต้องขัง ภายหลังจากการปลดปล่อยหรือพ้นโทษไปแล้ว

2.3 แนวคิดการป้องกันและฟื้นฟูสภาพ

แนวความคิดในการลงโทษผู้กระทำผิดของงานทัณฑวิทยาได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มาเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูซึ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำผิด โดยการเน้นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะเพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางแก้ไขด้วยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการป้องกันและฟื้นฟูสภาพในงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งการ์วินและกลาสเซอร์ (Garvin and Glasser . 1974 อ้างถึงใน กิติพัฒน์ นนทปัทมคุลย์ . 2538 : 106 - 110) ได้กล่าวว่าการป้องกันและฟื้นฟูสภาพ (the preventive and rehabilitation approach) จำแนกหลักการทั่วไปของการปฏิบัติงาน 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. บุคคลเป็นศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลง

หลักการนี้ถือว่าการจัดกลุ่มเป็นไปเพื่อให้วัตถุประสงค์ของปัจเจกบุคคลได้รับการตอบสนอง และเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์นี้จำเป็นต้องมีการจัดระบบระเบียบของกลุ่มอย่างรัดกุม มีการจัดโครงสร้างต่าง ๆ ตลอดจนการแบ่งงาน อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าต้องจัดกลุ่มเพียงเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกเป็นรายบุคคลเท่านั้น นักสังคมสงเคราะห์กลุ่มอาจหารือกับสมาชิกกลุ่มเพื่อเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในกลุ่ม ในหน่วยงานหรือชุมชนตามความเหมาะสม

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนต้องประกอบด้วยการระบุถึงสภาวะหรือเงื่อนไขสถานการณ์ที่เราต้องการให้ผู้ให้บริการเป็นเช่นนั้นในขั้นตอนสุดท้าย วัตถุประสงค์จะถูกกำหนดขึ้นโดยนักสังคมสงเคราะห์และผู้ให้บริการร่วมกัน นักสังคมสงเคราะห์อาจตั้งวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนขึ้นเองก็ได้ตราบเท่าที่สามารถจะสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้ใช้บริการ ได้อย่างกระชับชัดเจนว่าตัวเราเองจะมีความสามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ที่สุดเพียงไร วัตถุประสงค์อาจมีเพียงประการเดียวหรือหลาย ๆ ประการก็ได้

วัตถุประสงค์อาจจะตั้งไว้ภายในระยะเวลาไม่ยาวนานนัก เป็นวัตถุประสงค์ระยะสั้นหรืออาจเป็นวัตถุประสงค์ระยะยาว ทั้งนี้ สมาชิกอาจบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ระยะสั้น แล้วนักสังคมสงเคราะห์วางแผนขยายวัตถุประสงค์ออกไปเป็นการเพิ่มเติมเมื่อเห็นว่าเหมาะสม เช่นในโรงพยาบาลสำหรับผู้ป่วยทางจิตเราอาจจัดกลุ่มเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดูแลความสะอาดร่างกาย การแต่งกายด้วยตนเอง สามารถถามข้อสงสัยและได้ตอบได้ชัดเจน และดูแลตนเองในด้านต่าง ๆ ได้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุประสงค์ระยะสั้น ๆ แต่เราอาจมีแผนงานที่จะขยายไปสู่การที่ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองในบ้านกึ่งวิถี (halfway house)

3. การทำสัญญาใจ

จากการที่ให้การให้ความสำคัญไปที่ปัจเจกบุคคล (ตามหลักการข้อที่ 1) และการที่ต้องกำหนดวัตถุประสงค์เป็นการเฉพาะอย่างชัดเจน (ตามข้อสอง) สิ่งตามมาก็คือแนวคิดเกี่ยวกับการทำสัญญา

ใจระหว่างนักสังคมสงเคราะห์กับสมาชิกกลุ่ม คำว่า สัญญาใจ ก็คือ จุดของข้อตกลงระหว่างนักสังคมสงเคราะห์กับสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับการมองปัญหาและการใช้วิธีการดำเนินงานรูปแบบต่าง ๆ นักสังคมสงเคราะห์บางกลุ่มเห็นว่าสัญญาใจนี้ควรจะครอบคลุมวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยเฉพาะบางท่านถือว่าสัญญาใจเป็นการแสดงความรับผิดชอบของทั้งนักสังคมสงเคราะห์และสมาชิกร่วมกัน ในการพัฒนากระบวนการ กลุ่ม

ประการที่สำคัญที่สุด สัญญาใจในเนื้องานสังคมสงเคราะห์กลุ่มชนไม่ใช้ “สัญญา” ในความหมายทางคัมภีร์กฎหมายหรือนิติกรรมใด ๆ กล่าวคือ ไม่ใช่เอกสารทางลายลักษณ์อักษรที่เคร่งครัดตายตัว แต่แท้ที่จริงเป็นกระบวนการที่มีเนื้อหาหลวม ๆ เป็นการปรับคัดแปลงความเข้าใจร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการปะทะสังสรรค์ที่เกิดขึ้น

คำว่าสัญญาใจ ในที่นี้อาจดูได้สองด้าน คือ ด้านที่เป็นหลักจรรยาและด้านที่เป็นการปฏิบัติ ในด้านจรรยาอาจถือว่าสัญญาใจเป็นความคิดเกี่ยวกับพันธะความผูกพันในงานสังคมสงเคราะห์กลุ่มชนที่จะต้องพยายามให้ผู้รับบริการตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้ให้บริการต้องไม่ถูกยึดเยื้อค้ำให้ไปจุดหมายที่เขาไม่ได้ปรารถนาหรือโดยวิธีการที่เขาไม่ยอมรับ ในด้านของการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง ข้อมูลเท่าที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นว่าสัญญาใจเป็นการเพิ่มพูนโอกาสความเป็นไปได้ที่การบรรลุวัตถุประสงค์ใกล้สู่ความเป็นจริง และยังสะท้อนว่าผู้ให้บริการยังคงยอมรับบริการจากเราและหน่วยงานของเรา

4. กลุ่มเป็นวิถีนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ความหลักการข้อนี้ นักสังคมสงเคราะห์จะใช้ความกดดันของเพื่อนในกลุ่ม การลอกเลียนแบบระหว่างสมาชิก กฎเกณฑ์และบรรทัดฐานของกลุ่ม และอื่น ๆ เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงบุคคล

นักสังคมสงเคราะห์ต้องทำงานกับกลไกต่าง ๆ ภายในกลุ่ม อาทิ ความยึดโยงของกลุ่ม กระบวนการตัดสินใจของกลุ่ม โครงสร้างของกลุ่มและกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม กลไกเหล่านี้มีความแตกต่างอย่างหลากหลายในแต่ละกลุ่ม อย่างไรก็ตาม กลไกเหล่านี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสมาชิกรายบุคคลด้วย

5. การแทรกแซงสภาวะแวดล้อมทางสังคม

การดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มจำเป็นต้องมีการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับสภาวะแวดล้อมทางสังคมของผู้ให้บริการ ซึ่งหมายถึงประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ใช้บริการ โดยอาจใช้การปะทะสังสรรค์ในกลุ่มขนาดเล็กเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน

6. การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นพื้นฐานการปฏิบัติงาน

การดำเนินงานสังคมสงเคราะห์กลุ่มชนให้บรรลุวัตถุประสงค์จำเป็นต้องใช้หลักการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ข้อมูลที่เป็นพื้นฐานการทำงานอาจจะเป็นชุดของข้อสรุปจากประสิทธิผลและประสิทธิ

ภาพของนักสังคมสงเคราะห์ในกลุ่มชน ข้อสรุปและข้อคิดเห็นเชิงประสบการณ์ที่ได้จากหลาย ๆ กลุ่มที่เลขค่านิยามมาก่อน ตลอดจนข้อมูลจากงานวิจัย ทั้งการวิจัยแบบทดลองหรือการวิจัยแบบคลินิก ทั้งการวิจัยในสาขาจิตวิทยา สังคมวิทยา หรือจิตวิทยาสังคม ข้อมูลเหล่านี้ นักสังคมสงเคราะห์อาจนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกลุ่มได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ Professor Robert Vinter (1967 อ้างถึงใน นางลักขณ์ เทพสวัสดิ์ . 2531 : 61) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการฟื้นฟูนี้มุ่งช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขไปในทางที่ดีขึ้น โดยเน้นที่บุคคล นักสังคมสงเคราะห์ในกลุ่มชนจะกำหนดเป้าหมายที่แน่ชัดในการที่จะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยให้บุคคลที่มีการกระทำหน้าที่ทางสังคมบกพร่องให้มีการกระทำหน้าที่ทางสังคมได้ดีเช่นบุคคลอื่น ๆ ที่ปกติ จุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ในการจัดกลุ่มนั้นก็จะต้องสอดคล้องกับปัญหาของสมาชิกในกลุ่มเมื่อตั้งเป้าหมายที่แน่นอนไว้แล้ว นักสังคมสงเคราะห์ก็จะนำกลุ่มไปยังเป้าหมายที่ต้องการตามลักษณะของปัญหาหรือข้อบกพร่องในตัวของผู้สมาชิกในกลุ่ม หน้าที่หลักของนักสังคมสงเคราะห์ในกลุ่มชนก็คือ ทำหน้าที่กระตุ้นส่งเสริมสมาชิก และนำกลุ่มไปยังวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการป้องกันและฟื้นฟูสภาพมักใช้ในลักษณะของกลุ่มคนเพื่อสร้างพลังกลุ่มให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ต้องขังซึ่งเป็นบุคคลที่ด้อยโอกาสทางสังคมที่ต้องการความช่วยเหลือสมควรได้รับการบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจเพราะบุคคลเหล่านี้ได้รับความกดดัน ทำให้มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ การเสริมสร้างให้ผู้ต้องขังมีการเพิ่มขึ้นจะช่วยให้ผู้ต้องขังดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรหลักการของทฤษฎีฟื้นฟูสภาพมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

2.4 การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

2.4.1 ความหมายการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (Group Counseling) เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยให้ผู้มาปรึกษาได้พัฒนาตนเอง ได้พัฒนาความสามารถ ขอมรับเหตุการณ์ที่คุกคามจิตใจ ช่วยลดความวิตกกังวล หงุดหงิด ความโกรธ ความซึมเศร้า หม่นหมอง และอื่น ๆ สมาชิกสามารถที่จะร่วมกันแสดงปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหา เพราะมีจุดสนใจร่วมกัน โดยมีพื้นฐานของความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเป็นไปเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยความอบอุ่น ความเข้าใจ ความรู้สึกยอมรับเกิดความไว้วางใจและความเข้าใจซึ่งกันและกัน สมาชิกกลุ่มจะสามารถบอกเล่าความวิตกกังวลที่มีอยู่ในใจให้กลุ่มรับทราบ สมาชิกคนอื่น ๆ จะสะท้อนความคิดและความรู้สึกต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสสำรวจตนเอง เข้าใจตนเอง และรับฟังความคิด ความรู้สึก เจตคติของผู้อื่นที่มีทั้งเหมือนและแตกต่างจากตนโดยให้ค้นพบปัญหาของตนเอง ช่วยกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ โดยใช้พลังจาก

กลุ่ม ซึ่งกลุ่มให้คำปรึกษาที่ดี ควรมีสมาชิกกลุ่มประมาณ 5-12 คน (กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลศรีธัญญา . 2542 : 27)

วัชรวิ ทวีพรม (2533 : 22) ได้ให้ความหมายของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลซึ่งมีความต้องการตรงกันที่จะปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาของตนเอง มาปรึกษาหารือซึ่งกันและกันเป็นกลุ่ม โดยมีผู้ให้คำปรึกษาร่วมอยู่ด้วย สมาชิกในกลุ่มจะมีโอกาสแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น ได้ระบายความรู้สึกขัดแย้งในใจ ได้สำรวจตนเอง ฝึกการยอมรับตนเอง กล่าวที่จะเผชิญปัญหา และได้ใช้ความคิดในการแก้ปัญหหรือปรับปรุงตนเอง พร้อมทั้งรับฟังความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น และได้ตระหนักว่าผู้อื่นก็มีปัญหาเช่นเดียวกับคน

อาภา จันทรสกุล (2333 : 247) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม คือ การให้คำปรึกษาแก่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งในกลุ่มจะมีสมาชิกประมาณ 6-12 คน ผู้รับคำปรึกษานอกจากจะมีปฏิสัมพันธ์เชิงจิตวิทยากับผู้ให้คำปรึกษาแล้วจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มด้วย ฉะนั้นสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนจึงเป็นทั้งผู้รับความช่วยเหลือและเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในแง่ต่าง ๆ กันไป โดยเน้นให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยน เปิดเผยถึงความรู้สึกต่อประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และให้สมาชิกได้พัฒนาตนเองเต็มขีดความสามารถ

สรุปได้ว่าการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นกระบวนการที่ผู้ให้บริการปรึกษาจัดขึ้นเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาจำนวนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งมีความต้องการตรงกันที่จะปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน มาปรึกษาหารือกันเป็นกลุ่ม โดยมีผู้ให้บริการปรึกษาเอื้ออำนวยให้กระบวนการกลุ่มดำเนินไปอย่างราบรื่น สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีโอกาสแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น ได้สำรวจตนเองยอมรับตนเอง กล่าวที่จะเผชิญปัญหา ได้ใช้ความคิดในการแก้ปัญหหรือปรับปรุงตนเอง อีกทั้งได้ฟังความรู้สึกและความคิดเห็นของผู้อื่นภายใต้บรรยากาศที่อบอุ่น มีการยอมรับ ไว้วางใจกัน

2.4.2 จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

วัชรวิ ชูวะคำ (2524 : 117) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมุ่งเน้นที่จะช่วยเหลือบุคคล โดยมุ่งจะช่วยดังต่อไปนี้

1. ให้สำรวจและประเมินตนเองเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองให้มากที่สุด
2. ให้สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง นำตนเองได้ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเองและต่อสังคมได้
3. ให้สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2.4.3 กระบวนการหรือขั้นตอนในการจัดการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

วัชร, ทรัพย์มี (2533 อ้างถึงใน เกรียงศักดิ์ ตัมภิรา 2539 : 18) กล่าวถึงการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นเตรียมการ

เป็นขั้นที่ผู้ให้บริการปรึกษาต้องกำหนดว่าในการจัดกลุ่มแต่ละกลุ่มนั้นต้องการกลุ่มประเภทใด จุดประสงค์ของกลุ่มคืออะไร เป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาตนเองหรือเพื่อแก้ปัญหา สมาชิกจะได้รับประโยชน์อะไรจากการเข้ากลุ่ม กระบวนการขั้นตอนในการคัดเลือกสมาชิกเป็นอย่างไร กำหนดให้มีจำนวนสมาชิกกี่คน จำนวนครั้งในการเข้ากลุ่ม ระยะเวลาในการดำเนินการให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง กฎเกณฑ์ของกลุ่มมีอย่างไรบ้าง กลวิธีในการดำเนินกิจกรรมการประเมินผลและการติดตามผล เป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการจะต้องเตรียมให้พร้อม

ขั้นเลือกสมาชิก

ในการเลือกสมาชิกจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบเกี่ยวกับอายุ เพศ บุคลิกภาพ ขนาดของกลุ่ม ช่วงเวลาและความถี่ในการดำเนินกลุ่ม การเลือกสมาชิกที่มีปัญหาหรือความต้องการตรงกัน ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับรายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ มีนักวิชาการหลายท่านมีแนวความคิดที่แตกต่างกัน ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดให้หัวข้อต่อไป :

การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลก่อนเข้ากลุ่ม :

ผู้ให้บริการปรึกษาควรพบผู้รับบริการเป็นรายบุคคลเพื่ออธิบายให้ผู้รับบริการเข้าใจว่าการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มคืออะไร แต่ละคนจะได้รับประโยชน์อะไรจากการเข้ากลุ่ม และแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่อย่างไร ความแตกต่างระหว่างการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มกับการปรับทุกข์กันในหมู่เพื่อนฝูงเป็นอย่างไร ผู้ให้บริการปรึกษาเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการถามถึงกระบวนการการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ซึ่งรวมถึงประเด็นเกี่ยวกับการรักษาความลับ ช่วงเวลาของการจัดแต่ละครั้ง จำนวนครั้ง ตลอดจนความสำคัญของการเข้ากลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และถามความสมัครใจของผู้รับบริการก่อนเข้าร่วมกลุ่ม

การเข้ากลุ่มครั้งแรก

จะต้องมีการสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกัน ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันจะทำให้สมาชิกกล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกของแต่ละคน และผู้ให้บริการปรึกษาควรอธิบายให้ผู้รับบริการเข้าใจวัตถุประสงค์และบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม ขั้นนี้ผู้รับบริการอาจแสดงความไม่แน่ใจหรือมีความเครียดเมื่อรู้บทบาทหน้าที่ของตน ผู้ให้บริการปรึกษาจะต้องใช้ทักษะของคนอย่างถูกกาลเทศะ คือรู้ว่าจังหวะใดควรทำหรือพูดอย่างไร และจะต้องสามารถประเมินบรรยากาศของกลุ่มและสังเกตที่ทำของสมาชิกแต่ละคนได้อย่างแม่นยำ สมาชิกแต่ละคนจะพัฒนาความไว้วางใจและสัมพันธภาพอันดี

ต่อกัน ผู้ให้บริการปรึกษาจะได้กำหนดจุดมุ่งหมายส่วนตัวและความคาดหวังสิ่งที่จะได้รับจากการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มอย่างถูกต้องเหมาะสม การให้คำปรึกษาในขั้นนี้ควรเป็นการสำรวจแนวความคิดและความรู้สึก แต่ยังไม่ควรเริ่มแก้ปัญหา

ขั้นดำเนินการ

เป็นขั้นที่สมาชิกจะนำปัญหาและเรื่องราวของคนมาเล่าให้กลุ่มฟัง และเปิดโอกาสให้สมาชิกคนอื่นแสดงความคิดเห็นหรือช่วยแก้ปัญหา ถ้าเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพสมาชิกจะมีขวัญและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มในระดับสูง ซึ่งจะนำไปสู่การเต็มใจและมุ่งมั่นที่จะช่วยแก้ปัญหาในกลุ่ม ผู้ให้บริการปรึกษาจะมีโอกาสเป็นผู้สังเกตการณ์และสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น ขั้นนี้จะใช้เวลาพบกันหลายครั้งจนกว่ากระบวนการให้คำปรึกษานี้จะได้ผล โดยผู้ให้บริการปรึกษาจะสามารถทำให้สมาชิกแต่ละคนได้พูดถึงเรื่องราวและความรู้สึกของตน กล่าวเผชิญปัญหา ยอมรับความจริง ยอมรับฟังคำวิจารณ์ของผู้อื่นที่มีต่อตน รู้จักตนเองยิ่งขึ้น ทั้งสามารถเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ตลอดจนฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นช่องทางแก้ปัญหาหรือปรับปรุงตนเอง

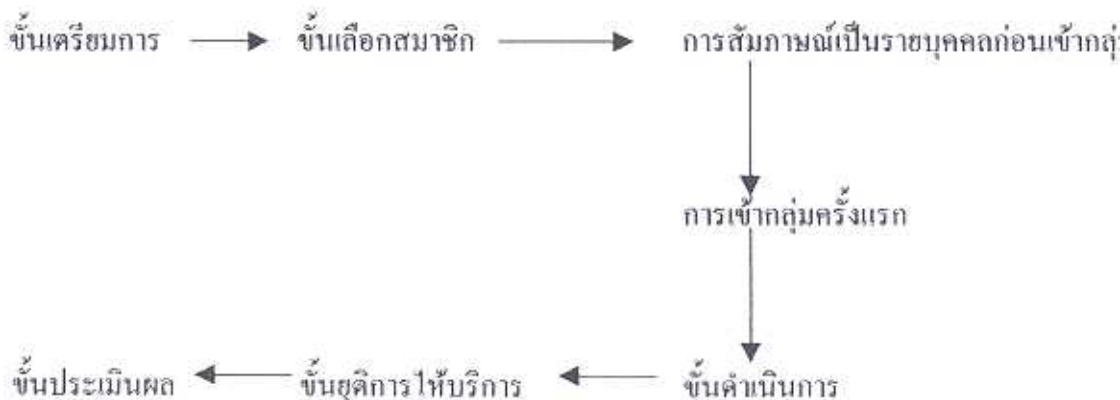
ขั้นยุติการให้ปรึกษา

ในขณะที่กลุ่มใกล้จะยุติการดำเนินการผู้ให้บริการปรึกษาจะต้องเตรียมสมาชิกให้พร้อมกับการยุติกิจกรรมกลุ่ม ผู้ให้บริการปรึกษาจะสนับสนุนให้สมาชิกได้ประเมินพัฒนาการของตนเองระหว่างประสบการณ์กลุ่มและการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในอนาคต

ขั้นประเมินผล

หลังจากจัดการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ผู้ให้บริการปรึกษาจะต้องทำการประเมินผลกิจกรรมนั้น ๆ โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่าการสัมภาษณ์ผู้รับบริการเป็นรายบุคคล การสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิดผู้รับบริการ การใช้แบบสอบถาม การสังเกตพฤติกรรมของผู้รับบริการ จากขั้นตอนการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มดังกล่าวมาข้างต้น สรุปได้ดังแผนภูมิที่ 2.1

แผนภูมิที่ 2.1 ขั้นตอนการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

องค์ประกอบในการจัดกลุ่ม

ขนาดของกลุ่ม

Ohlsen (1983 : 55) กล่าวว่าขนาดของกลุ่มให้คำปรึกษาที่เหมาะสมควรมีสมาชิก 6-8 คน เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้รับการเอาใจใส่อย่างทั่วถึง และวัชร ทรัพย์มี (2533) ให้ความเห็นว่าในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มโดยปกติแล้วควรมีสมาชิก 6-8 คน การมีสมาชิกในกลุ่มมากเกินไปจะทำให้ผู้รับบริการแต่ละคนไม่มีโอกาสสำรวจปัญหาของตนเองได้อย่างเพียงพอ และทำให้ผู้ให้บริการปรึกษาไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมและให้ความช่วยเหลือสมาชิกแต่ละคนอย่างทั่วถึง

ชูชัย สมิทธิไกร (2530 : 12) ให้ความเห็นว่าโดยทั่วไปแล้วการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มควรมีสมาชิก 10 คนหรือน้อยกว่านั้นเพราะหากกลุ่มมีขนาดใหญ่กว่านี้สมาชิกบางคนอาจไม่ได้รับความสนใจหรืออาจไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มที่ และกลุ่มอาจจะมีสภาพกลายเป็นห้องเรียนมากกว่าเป็นกลุ่มให้คำปรึกษา สำหรับกลุ่มที่เป็นวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ควรมีสมาชิก 6-10 คนเพราะเป็นขนาดซึ่งผู้นำกลุ่มนำกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ช่วงเวลาและความถี่ในการดำเนินการ

Hansen (1971 : 23) ให้ความเห็นว่าในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มควรใช้เวลาครั้งละ 30-90 นาที แต่ควรคำนึงถึงวุฒิภาวะของผู้รับบริการและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และควรกำหนดการสิ้นสุดการให้คำปรึกษาไว้ล่วงหน้า แต่ทั้งนี้ผู้รับบริการควรมีโอกาสได้รับการปรึกษาอย่างเพียงพอ และผู้ให้คำปรึกษาควรประเมินผลสมาชิกรายบุคคลก่อนการสิ้นสุดการให้คำปรึกษา

Patterson (1971 : 60) ให้ความเห็นว่าในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง แต่ถ้าช่วงเวลาของการให้คำปรึกษาทั้งหมดมีน้อยอาจจัดให้มีการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง โดยใช้ช่วงเวลาของการให้คำปรึกษาสำหรับสมาชิกที่เป็นวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ 1 ชั่วโมง 30 นาที และไม่ควรกำหนดครั้งที่สิ้นสุดการให้คำปรึกษาอย่างตายตัว

ดวงใจ กสานติกุลและคณะ (2530 : 22) ให้ความเห็นว่าในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มนิยมเข้ากลุ่มนานประมาณหนึ่งชั่วโมงถึงหนึ่งชั่วโมงครึ่ง และเข้ากลุ่มสัปดาห์ละครั้งหรือสองสามครั้งแล้วแต่โอกาสและความจำเป็น

จากที่กล่าวมายังไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่าขนาดของกลุ่มควรมีสมาชิกเท่าใด การจัดกลุ่มโดยส่วนใหญ่จำนวนสมาชิกไม่ควรเกิน 10 คน ในส่วนช่วงเวลาและความถี่ในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม จะเห็นได้ว่าผู้ให้คำปรึกษาสามารถจัดการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มได้ 1-3 ครั้งต่อสัปดาห์ในการให้คำปรึกษาแต่ละครั้งสามารถใช้เวลาดังแต่ 30 นาทีถึง 2 ชั่วโมง

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้คำปรึกษาแบบกลุ่มควรพิจารณาตามความเหมาะสม คือควรพิจารณาเกี่ยวกับสมาชิกว่ามีคุณลักษณะอย่างไร สำหรับการสิ้นสุดการให้คำปรึกษายังไม่สามารถสรุปได้ว่า

ควรกำหนดไว้ล่วงหน้าหรือไม่ แต่ควรพิจารณาเกี่ยวกับสมาชิกว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการร่วมกลุ่มหรือไม่

2.5 การเห็นคุณค่าในตนเอง

2.5.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem)

Sasse (1978 : 48) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีความสำคัญ และความมีคุณค่าในตนเอง มีความต้องการได้รับความเชื่อถือ การยอมรับนับถือจากผู้อื่นเพื่อที่จะได้เกิดความภาคภูมิใจและนับถือตนเอง

Rosenberg (1979 : 31) กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นการประเมินความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในตนเอง ในด้านการยอมรับตนเอง การนับถือตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองและความเชื่อมั่นในตนเองทั้งทางดีและทางไม่ดี

Coopersmith (1984 : 5) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการที่บุคคลรับรู้และประเมินตนเอง แล้วแสดงออกในแง่ของการยอมรับตนเองหรือไม่ยอมรับตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขอบเขตความเชื่อของบุคคลที่มีต่อตนเอง ในด้านความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีคุณค่าของตนเอง รวมไปถึงการรับรู้จากการประเมินของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเองซึ่งสามารถรับรู้ได้จากคำพูดและท่าทีที่บุคคลนั้นแสดงออก

Babladelis (1984 อ้างถึงใน ชนิดา สุวรรณศรี . 2542 : 26-27) ได้กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเองว่าประกอบด้วยกระบวนการทั้ง 4 กระบวนการ ซึ่งมีความหมายต่างกัน ไป ดังนี้

1. การสะท้อนของผู้อื่น (Reflected Appraisal) บุคคลเรียนรู้ว่าตนเป็นคนอย่างไร ได้จากคำบอกเล่าของผู้อื่นบอกตน ทั้งด้วยภาษาพูด และภาษาท่าทาง ซึ่งการบอกเล่าหรือเสนอแนะเป็นกระแงเงาสะท้อนให้บุคคลมองเห็นตนเองได้ด้านหนึ่ง

2. การเปรียบเทียบทางสังคม (Social Comparison) การที่บุคคลไม่มีเกณฑ์เครื่องวัดการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างชัดเจน จึงใช้การเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานภาพทางสังคมที่ต่ำกว่าเพื่อยกระดับการเห็นคุณค่าในตนเองให้สูงขึ้น ในขณะที่การเปรียบเทียบกับบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าจะนำไปสู่การลดคุณค่าในตนเองลง ดังนั้น จึงพบเสมอว่า บุคคลชอบลดคุณค่าของผู้อื่นเพื่อที่จะคงไว้หรือเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง

3. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งใช้ได้หลายวิธี คือ

- 1) ทฤษฎีความไม่ลงรอยกัน ผู้แสดงสามารถลดความไม่ลงรอยโดยนำทัศนะส่วนตัวออกมาแสดงเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองได้

- 2) ทฤษฎีบทบาทของตัวแบบ โดยการสังเกตพฤติกรรมของตนเอง แล้วใช้ข้อมูลที่พบเห็นมาสร้างภาพลักษณ์ของคนเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง
- 3) ทฤษฎีแรงงูใจ เชื่อว่าเมื่อบุคคลเกิดแรงงูใจในการเล่นบทบาทสมมติเขาจะหาข้อมูลซึ่งจะทำให้การแสดงบทบาทนั้นมีความน่าเชื่อถือ เป็นการเพิ่มคุณค่าในตนเอง
- 4) ทฤษฎีการเสริมแรง บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองได้จากประสบการณ์ความสำเร็จในการแสดงบทบาทสมมติ หรืออาจจะจากการยอมรับของผู้อื่นหรืออาจเป็นเพราะความชำนาญในการแสดงอย่างสอดคล้อง

4. ความแตกต่างทางสังคม (Social Discrimination) จากการศึกษาพบว่าคนผิวดำและผู้หญิงมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่าคนผิวขาวและผู้ชาย ตัวอย่างของการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำของคนผิวดำได้จาก เด็กผิวดำจะชอบดูคาสีขาวมากกว่าสีดำ และจากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้ชายและผู้หญิง พบว่าผู้หญิงมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่าผู้ชายเพศชายจะได้รับความนิยมนับและคุณค่ามากกว่าเพศหญิง

Maslow (1970 : 45) ได้ให้ทัศนะว่า บุคคลในสังคมทุกคนต้องการการเห็นคุณค่าในตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเองนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1) ความต้องการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ต้องการเป็นผู้ประสบความสำเร็จ เข้มแข็ง มีความสามารถ และเชื่อมั่นที่จะเผชิญสิ่งต่าง ๆ ในโลก

2) ความต้องการเห็นคุณค่าจากผู้อื่น (Esteem from other people) ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับยกย่อง ให้เกียรติ ต้องการเป็นผู้มีอำนาจเหนือคนอื่น เป็นบุคคลสำคัญ เป็นที่ชื่นชมของคนอื่น

นุชจรี ฌาโยนตร (2538 : 7) กล่าวว่า ทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเองในทางที่ดี มีความเคารพยอมรับในตนเอง และสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จคล่องไปคือชีวิต

นริสา จิตรสมนึก (2540 : 4) กล่าวว่า เจตคติที่บุคคลมีต่อตนเอง และยอมรับในความสามารถของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน รวมทั้งสามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ในการดำเนินชีวิต

ชนิศา สุวรรณศรี (2542 : 21) ให้ความหมายว่า การรับรู้ตนเองของบุคคลที่ประกอบด้วย การรับรู้ตนเองโดยทั่วไป การรับรู้ตนเองทางด้านครอบครัวและสังคม รวมถึงความรู้สึที่มีต่อตนเอง ความเข้าใจตนเองแล้วแสดงออกในแง่ของการยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ ความมีคุณค่าและความมีพลังอำนาจในตน พร้อมทั้งการรับรู้จากการประเมินของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง ซึ่งสามารถรับรู้ได้จากคำพูดและท่าทางการแสดงออก

2.5.2 ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง

บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงสามารถรับรู้คุณค่าของตนตามความเป็นจริงสอดคล้องกลมกลืนทั้งหมดของ “คน” ครอบคลุมถึงศักยภาพของตน มีจิตใจที่เปิดกว้างและยอมรับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม มีความกระตือรือร้นเป็นผู้นำในการอภิปราย มีความเป็นตัวของตัวเองในการแสดงความคิดเห็น และมีความเชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ และสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี ตลอดทั้งมีความพึงพอใจ และเคารพในตนเอง ครอบคลุมถึงความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอีก ทั้งสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม (Coopersmith, 1981 : 345 อ้างถึงใน นิราศศิริ, โรจนธรรมกุล, 2535 : 22)

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเพื่อไปสู่เป้าหมาย ด้วยความสุขและความสำเร็จในชีวิต บุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะสามารถเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้โดยไม่ย่อท้อ สามารถยอมรับสถานการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจ และสร้างความหวังใหม่ในชีวิต ส่วนบุคคลที่รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง จะมองว่าตนเองเป็นคนไม่ดี รู้สึกตนเองไร้ค่า ไม่มีความสามารถ มีข้อบกพร่อง ทำอะไรก็ล้มเหลววิตกกังวลสูง เครียด รู้สึกไม่เป็นสุข ไม่มีความพยายามในการทำงานที่ยากลำบาก เมื่อพบอุปสรรคก็ละทิ้ง หลีกเลียงการแก้ไขปัญหา ไม่มีความยืดหยุ่น ยึดติดอยู่กับสิ่งที่รู้จักหรือเคยชินเพื่อความรู้สึกลดลง หลีกเลียงการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำจึงมีความอายสูง ไม่กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ กลัวการตัดสินของคนอื่นที่มีต่อตนเอง รู้สึกว่าตนเองคือขี้ ก้าวการเข้าสังคม มักนำความคิดของบุคคลอื่นมาใส่ใจ คิดว่ากลุ่มเพื่อนไม่ยอมรับไม่ให้ความสนใจและรู้สึกเสียใจบ่อย (Coopersmith, 1981 : 132-134 ; Hamachek, 1985 : 180 ; Rosenberg, 1965 อ้างถึงใน สติลา เพียรพิจิตร, 2542 : 33)

2.5.2 ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง

บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงสามารถรับรู้คุณค่าของตนตามความเป็นจริงสอดคล้องกลมกลืนทั้งหมดของ “ตน” ตระหนักถึงศักยภาพของตน มีจิตใจที่เปิดกว้างและยอมรับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม มีความกระตือรือร้นเป็นผู้นำในการอภิปราย มีความเป็นตัวของตัวเองในการแสดงความคิดเห็น และมีความเชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ และสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี ตลอดทั้งมีความพึงพอใจ และเคารพในตนเอง ตระหนักถึงความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอีก ทั้งสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม (Coopersmith, 1981 : 345 อ้างถึงใน นิราศศิริ โรจนธรรมกุล . 2535 : 22)

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเพื่อไปสู่เป้าหมาย ความสำเร็จและความสุขในชีวิต บุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะสามารถเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้โดยไม่มีข้ออ้าง สามารถยอมรับสถานการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจ และสร้างความหวังใหม่ในชีวิต ส่วนบุคคลที่รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง จะมองว่าตนเองเป็นคนไม่มี ไร้ศักดิ์ศรีตัวเองไร้ค่า ไม่มีความสามารถ มีข้อบกพร่อง ทำอะไรก็ล้มเหลววิตกกังวลสูง เครียด รู้สึกไม่เป็นสุข ไม่มีความพยายามในการทำงานที่ยากลำบาก เมื่อพบอุปสรรคก็ละทิ้ง หลีกเลี่ยงการแก้ไขปัญหา ไม่มีความยืดหยุ่น ยึดติดอยู่กับสิ่งที่รู้จักหรือเคยชินเพื่อความรู้สึกลดลง หลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำจึงมีความอายสูง ไม่กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ กลัวการตัดสินของคนอื่นที่มีต่อตนเอง รู้สึกว่าตนเองคือ กลัวการเข้าสังคม มักนำความคิดของบุคคลอื่นมาใส่ใจ คิดว่ากลุ่มเพื่อนไม่ยอมรับไม่ให้ความสนใจและรู้สึกเสียใจบ่อย (Coopersmith, 1981 : 132-134 ; Hamachek, 1985 : 180 ; Rosenberg, 1965 อ้างถึงใน สิตา เพียรพิจิตร , 2542 : 33)

Satir (1991 : 28 อ้างถึงใน นริสา จิตรสมนึก . 2540 : 25-26) ได้เปรียบเทียบลักษณะบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำไว้ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ	บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง
แนวคิดในการดำเนินชีวิต ฉันต้องการเป็นที่รัก	แนวคิดในการดำเนินชีวิต ฉันสามารถรักตัวเองและผู้อื่น
วิธีการดำรงชีวิต ไม่สอดคล้องเหมาะสม ไม่มีความกลมกลืนกันระหว่างคำพูดท่าทาง และความรู้สึก มีพฤติกรรมคอยเอาใจผู้อื่น ขอมผู้อื่น คำหนีผู้อื่น ใช้เหตุผลมากกว่าความรู้สึกหรือการเสแสร้ง ไม่แสดงความรู้สึกภายในใจ	วิธีการดำรงชีวิตสอดคล้องเหมาะสม สามารถทำสิ่งต่างได้อย่างเหมาะสม สามารถยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และสิ่งแวดล้อม
ไม่ยึดหยุ่นตัดสินใจวิพากษ์วิจารณ์ ไม่มีอารมณ์ขัน	มีเหตุผล มีพลังความสามารถ มีความเชื่อมั่น
ยอมอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของบุคคลอื่น และครอบครัว	ตระหนักรู้ในทางเลือกต่างๆ
ใช้กลไกในการป้องกันตนเอง เก็บอารมณ์ความรู้สึก อยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม	ยอมรับความแตกต่างระหว่างคนกับบุคคลอื่น ซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้ สามารถเสี่ยงต่อสถานการณ์ใหม่ได้
เน้นอดีต ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง	เน้นปัจจุบัน ต้องการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่

2.5.3 วิธีการเสริมสร้างความรู้สึกรู้เห็นคุณค่าในตนเอง

Sasse (1978 : 48) ได้เสนอวิธีการสร้างเสริมความรู้สึกรู้เห็นคุณค่าในตนเองดังนี้

1. สร้างความมั่นใจ โดยนึกถึงความสำเร็จข้างหน้าของชีวิต
2. ระลึกถึงตนเองเมื่อสามารถทำงานถูกลงไปได้ด้วยดีโดยให้รางวัลตนเอง โดยอาจจะชมเชยตนเองหรือให้สิ่งที่มีความหมาย สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เราเกิดความรู้สึกที่ดีต่องานที่เราทำมากขึ้น ซึ่งแน่นอนที่สุดย่อมส่งผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

3. สะสมบันทึกความสำเร็จ หาสมุดบันทึกเพื่อเขียนบันทึกความสำเร็จที่เราได้รับ สิ่งที่เราทำได้ดีเป็นเวลาคิดต่อกันหลาย ๆ สัปดาห์หรือหลายเดือน โดยอาจจะเป็นความสำเร็จในโครงการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญสำหรับคน

นักจิตวิทยาแนวมนุษยนิยมเชื่อว่าบุคคลทุกคนต่างมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง แต่ก็มีบุคคลจำนวนมากที่ไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าที่ตนเองมีอยู่ อย่างไรก็ตามบุคคลเหล่านี้สามารถตระหนักถึงคุณค่าของตนเองได้ ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยการใช้กระบวนการกลุ่มหรือการปรึกษาเชิงจิตวิทยา ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้มีบรรยากาศที่เอื้อให้สมาชิกกลุ่มยอมรับกันและกัน เมื่อสมาชิกกลุ่มมีความรู้สึกว่าคุณค่าในตนเองได้รับการยอมรับด้วยความจริงใจจากสมาชิกในกลุ่มก็จะทำให้เขาเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยทำให้เขาเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

Coopersmith (1981 : 345) กล่าวว่า ปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่ โอกาสที่บุคคลนั้นจะได้ใช้พลังความสามารถที่มีอยู่ในตนเองในการคุ้มครองดูแลตนเองหรือมีโอกาสได้เกื้อกูลผู้อื่น ได้รับการให้ความสำคัญ ความเชื่อถือศรัทธา และประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวัง ซึ่งเขาได้เสนอเทคนิคในการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนี้ คือ

1. ให้การยอมรับความรู้สึกของบุคคลตามความเป็นจริง การยอมรับช่วยให้บุคคลได้ถ่ายทอดความรู้สึกของตนออกมา โดยเฉพาะการยอมรับความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกกลัว ความรู้สึกขัดแย้ง เป็นต้น
2. การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ในการเผชิญปัญหาควรเปิดโอกาสให้บุคคลได้แก้ปัญหาของเขาอย่างเต็มที่ เนื่องจากแต่ละคนย่อมมีความคิดที่เหมาะสมเฉพาะวัยและมีความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เผชิญอยู่แล้ว
3. หลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและกะทันหันที่จะเกิดขึ้น อันจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้กับบุคคล
4. การมีตัวแบบที่ดีมีประสิทธิภาพในการเผชิญกับปัญหาให้บุคคลได้ถือเป็นตัวอย่างเพื่อสนับสนุนให้เขาได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัว สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยความมั่นใจและส่งเสริมให้เกิดกำลังใจในการต่อสู้ต่อไป
5. ช่วยให้บุคคลได้พัฒนาการแก้ปัญหาความยุ่งยากอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการระบายความ ขุ่นมัว ซึ่งจะเป็นโอกาสให้เขาได้ค่อย ๆ เข้าใจความยุ่งยากในตนเอง ช่วยลดระดับความเครียดลงได้จากนั้นเขาจะค่อย ๆ ใส่ใจกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตนเอง

Bruno (1983 อ้างถึงใน นริธา จิตรสมนึก, 2540 : 29) ได้กล่าวถึง แนวทางการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. ให้ข้อคิดหรือการเสนอแนะ โดยตรง (direct suggestion) เป็นการให้ข้อเสนอแนะ โดยผู้อื่นหรือด้วยตนเอง เป็นการให้ข้อคิดที่ดีแก่ตนเอง โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นการเสริมแรงทางบวกหรือคำนึงถึงผลที่จะตามมา นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นขั้นแรกของการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง
2. การเพิ่มความสำเร็จให้กับตนเองมากขึ้น (increase success) พยายามที่จะเพิ่มความสำเร็จให้แก่ตนเองโดยการไปให้ถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. การลดความคาดหวังลง (decreasing expectation) เป็นการลดความต้องการและความคาดหวังซึ่งเป็นแนวทางในการลดความทุกข์ที่ตรงกับวิถีทางของพุทธศาสนาและเป็นแนวทางของปรัชญาตะวันออกด้วย คือ การตั้งระดับความคาดหวังให้เหมาะสมกับความสามารถที่แท้จริงของบุคคล
4. การหยุดการประเมินค่าตนเอง (stop rating oneself) เห็นว่าการที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นับว่ามีคุณค่าแล้ว ไม่จำเป็นต้องประเมินค่าตนเองต่อไปอีก ในขั้นนี้จึงเชื่อว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลจะเพิ่มมากขึ้นถ้าหากว่าบุคคลนั้นเลิกพิจารณาตัดสินค่าตนเอง จะเห็นได้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเองยังเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเชื่อมั่นว่าจะดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าแม้จะเผชิญกับอุปสรรค

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

สุคฤทัย มุขวงศา (2532) ได้ศึกษาเรื่องผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม โดยมีแนวคิดแบบพิจารณาความเป็นจริงที่มีอยู่ค่อนขั้วและทัศนคติในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน และกลุ่มควบคุม 10 คน กลุ่มทดลองได้รับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มโดยแนวความคิดพิจารณาความเป็นจริง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการปรึกษาใด ๆ และเมื่อนำผลของแบบสำรวจนิสัยและทัศนคติในการเรียนก่อนและหลังการทดลอง ผลปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบสำรวจนิสัยและทัศนคติในการเรียนสูงขึ้นกว่าคะแนนที่วัดก่อนการทดลอง และสูงกว่าคะแนนของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นาถธิดา ศรีทิพศิริศิลป์ (2533) ศึกษาเรื่องผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มต่อการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 โรงเรียนโพธิสารพิทยากร กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง 16 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แต่ละกลุ่มมีนักเรียน 8 คน กลุ่มทดลองได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เป็นจำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง ถึง 1 ชั่วโมง 30 นาที พบกันสัปดาห์ละ 2 ครั้ง จำนวน 6 สัปดาห์ กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ผลการ

วิจัยพบว่า หลังการทดลองผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มสามารถพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของกลุ่มทดลองได้ และจากผลการวิจัยแสดงว่าภายหลังการทดลอง 1) กลุ่มทดลองมีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 2)กลุ่มทดลองมีการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 3)ก่อนและหลังการทดลองกลุ่มควบคุมมีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05

พรประภา แก้วกล้า (2533) ศึกษาเรื่องการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพิจารณาความเป็นจริงต่อการลดการเสกถัญชา และการเพิ่มการเห็นคุณค่าตนเองของผู้ถูกคุมประพฤติ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 12 คน สุ่มแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 6 คน และกลุ่มควบคุม 6 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพิจารณาความเป็นจริงเป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ผลการวิจัยปรากฏว่าผู้ถูกคุมประพฤติในกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพิจารณาความเป็นจริง มีการเสกถัญชาลดลงและมีการเห็นคุณค่าตนเองเพิ่มขึ้นมากกว่าผู้ถูกคุมประพฤติกลุ่มควบคุมซึ่งมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามปกติทั้งในระยะหลังทดลองและระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เผด็จ หวังรอด (2538) ศึกษาเรื่องเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มที่มีต่อความวิตกกังวลในการดำรงชีวิตภายหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ต้องขังมีอาชญากรรมให้โทษไว้ในครอบครอง เพศชาย ที่มีความวิตกกังวลในการดำรงชีวิตภายหลังพ้นโทษสูง จำนวน 14 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร แล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 กลุ่มละ 7 คน กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการให้คำปรึกษารายบุคคล กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม ผลสรุปได้ว่าผู้ต้องขังที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มและรายบุคคลมีความวิตกกังวลในการดำรงชีวิตภายหลังพ้นโทษลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และผู้ต้องขังที่ได้รับการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม มีความวิตกกังวลในการดำรงชีวิตภายหลังพ้นโทษลดลงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือความวิตกกังวลในการดำรงชีวิตภายหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังที่ได้รับการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มลดลงมากกว่าการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

วันเพ็ญ อัสวสิลปกุล (2539) ศึกษาเรื่องผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์ต่อการเพิ่มการรับรู้ความสามารถของคนของบุคคลที่สูญเสียแขนขา กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลที่สูญเสียแขนขาที่อยู่ในช่วงได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพและการฝึกอาชีพที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงาน จำนวน 16 คน สุ่มเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน กลุ่มทดลองได้รับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์เป็นเวลา 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่าหลังการทดลองบุคคลที่สูญเสียแขนขา

ที่เข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มมีคะแนนการรับรู้ความสามารถโดยทั่วไปของคนและคะแนนการรับรู้ความสามารถเฉพาะของคนสูงกว่าบุคคลที่สูญเสียแขนขาที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าหลังการทดลองบุคคลที่สูญเสียแขนขาที่เข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มมีคะแนนการรับรู้ความสามารถโดยทั่วไปของคนและคะแนนการรับรู้ความสามารถเฉพาะของคนสูงกว่าก่อนเข้ากลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นริสา จิตรสมนึก (2540) ได้ศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนกระทำผิด ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน ให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มกับกลุ่มทดลอง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง 30 นาที จำนวน 10 ครั้ง และมีการติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ผลการศึกษาพบว่าเยาวชนในกลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นหลังเข้าร่วมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 กลุ่มทดลองมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญและกลุ่มทดลองหลังติดตามผล 1 เดือน มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

วรรณพร เสวะกะ (2542) ศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการจัดกลุ่มให้คำปรึกษาผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาดชายของเรือนจำพิเศษกรุงเทพ จำนวน 48 คน อายุระหว่าง 21-55 ปี แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 24 คน และกลุ่มทดลอง 24 คน กลุ่มทดลองได้รับการจัดกลุ่มให้คำปรึกษาเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ๆ ละ 5 ครั้ง ๆ ละ 2 ชั่วโมง 40 นาที รวม 26 ชั่วโมง ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มใด ๆ และเมื่อนำผลของแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การปรับเปลี่ยนตนเอง การวางแผนในชีวิตและทัศนคติต่อการกระทำผิดมาเปรียบเทียบก่อนและหลัง การจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ปรากฏว่าไม่พบความแตกต่างอย่างชัดเจนในเรื่องทัศนคติของผู้ต้องขังในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เนื่องจากระดับคะแนนที่เพิ่มขึ้นยังไม่มากและยังเป็นค่าระดับคะแนนที่อยู่ในกลุ่มเดิม

อัญชติ เสียงพรหม (2542) ศึกษาเรื่องผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่มาจากรอบครัวหย่าร้าง โรงเรียนหนองแสงวิทยศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี โดยศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเอง 4 ด้าน คือ คนโดยทั่วไป คนทางสังคม (เพื่อน) ทางบ้าน (พ่อ-แม่) ทางโรงเรียน (การศึกษา) กลุ่มตัวอย่าง 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มละ 8 คน เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองเข้าร่วมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ระยะเวลา 5 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง รวมจำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีการเห็นคุณค่าในตนเองในแต่ละด้านสูงกว่าก่อนเข้าร่วมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ คนโดยทั่วไป คนทาง

สังคม(เพื่อน) ทางบ้าน(พ่อแม่) ทางโรงเรียน(การศึกษา) 2)กลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเอง หลังการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มสูงกว่าก่อนเข้าร่วมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 3) กลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่มาจากครอบครัวหย่าร้างที่ไม่ได้เข้าร่วมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มนับว่ามีบทบาทในสังคมปัจจุบันนี้มาก เนื่องจากการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นการนำหลักการของพลังกลุ่มมาใช้เพื่อให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มที่มีการเปิดเผยตนเอง มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ได้

2.6.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง

มีผู้ศึกษาแนวทางต่าง ๆ ในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนี้

สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์ (2531) ได้ศึกษาผลของการใช้เพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่มเพื่อเพิ่มความรูสึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสุราษฎร์พิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่าง 20 คน โดยสุ่มแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน จัดให้กลุ่มทดลองเข้ารับโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือแบบกลุ่ม เป็นจำนวน 10 ครั้ง ๆ ละ 1.30 ชั่วโมง รวมเวลา 15 ชั่วโมง โดยมีเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่ม จำนวน 2 คน ซึ่งผ่านการฝึกทักษะพื้นฐานการให้การปรึกษารับหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบวัดความรูสึกเห็นคุณค่าในตนเองของ Coopersmith ฉบับที่ใช้กับนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่ม มีความรูสึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนรับการช่วยเหลือจากเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่ม และสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วม

จันทร์ฉาย พิทักษ์ศิริกุล (2532) ศึกษาผลของการจัดโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออกต่อความรูสึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ที่อาสาสมัครเข้าร่วมกลุ่ม จำนวน 16 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน กลุ่มทดลองเข้าโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออก สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 1.00-1.30 ชั่วโมง จำนวน 10 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจความรูสึกเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ และแบบสอบถามประเมินผลการจัดโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออก ผลการศึกษาพบว่า มีผลต่อการเพิ่มความรูสึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

นุชจรี ฉาย์เนตร (2538) ศึกษาผลของการฝึกทักษะการดำเนินชีวิตที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของคนพิการคือคนพิการที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงาน

จังหวัดปทุมธานี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกบุคคลที่มีคะแนนความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองระดับต่ำ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง 11 คน และกลุ่มควบคุม 12 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับการฝึกทักษะการดำเนินชีวิต 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ติดต่อกัน 6 สัปดาห์ จำนวน 10 ครั้ง ส่วนกลุ่มควบคุมอยู่ในสภาพแวดล้อมปกติ และมีการติดตามผลสำหรับทั้ง 2 กลุ่มหลังการทดลอง 1 เดือน ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากกลุ่มฝึกทักษะการดำเนินชีวิตกลุ่มทดลองมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น และสูงกว่าก่อนเข้ากลุ่มฝึกทักษะการดำเนินชีวิต คะแนนความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของคนพิการหลังการฝึกทักษะการดำเนินชีวิตและในระยะติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน มีความรู้สึกเห็นคุณค่าไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยความเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มควบคุมก่อนและหลังทดลองมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน และหลังติดตามผลของการทดลอง 1 เดือนของกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยการเห็นคุณค่าไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองมีความรู้สึกเห็นคุณค่าไม่แตกต่างกัน และคะแนนเฉลี่ยความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองหลังการฝึกทักษะการดำเนินชีวิตและระยะติดตามผลหลังทดลอง 1 เดือน กลุ่มทดลองมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ชนิศา สุวรรณศรี (2542) ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนผู้คิดหาเพศผิด โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลางหรือต่ำ จำนวน 20 คน และมีความสนใจเข้าร่วมวิจัย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน โดยกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ติดต่อกัน รวมทั้งหมด 10 ครั้ง ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีการวัดการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นและสูงกว่ากลุ่มควบคุม รวมทั้งในการติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน กลุ่มทดลองจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างจากหลังทดลอง

Abbott (1985 อ้างถึงใน นริสา จิตรสมนึก, 2540 : 40) ศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีการบำบัดแบบพิจารณาความเป็นจริง (Reality Therapy) ที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ดีซึ่งมีการเห็นในคุณค่าตนเองต่ำ กลุ่มตัวอย่าง 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน และกลุ่มควบคุม 10 คน กลุ่มทดลองได้รับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพิจารณาความเป็นจริง 10 ครั้ง ผลการทดลองพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และไม่พบความแตกต่างของคะแนนที่ให้ครูประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ คือ The Coopersmith Self-Esteem Inventory และ The Jesness Behavior

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองมีหลายวิธี เช่น การฝึกทักษะ

การดำเนินชีวิต การใช้กิจกรรมกลุ่ม การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงได้ใช้การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง เนื่องจากงานวิจัยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้มีการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กนักเรียน ซึ่งผลปรากฏว่าทำให้กลุ่มเป้าหมายมีการปรับตัวดีขึ้น เพราะการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นส่วนที่จะช่วยทำให้บุคคลมีความสุขทางจิตดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถเผชิญกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตได้

2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มและการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้ศึกษากำหนดองค์ประกอบในการศึกษาดังนี้ คือ กลุ่มทดลอง ได้เข้าร่วมกลุ่มให้คำปรึกษาความถี่สัปดาห์ละ 3 ครั้ง รวมจำนวน 16 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง 30 นาที รวมจำนวน 24 ชั่วโมง สามารถสรุปกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยเรื่องผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.7
แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา

